ورود گردشگران به تالاب میقان ممنوع شد

معاون گردشگری استان مرکزی از مردم به‌ویژه گردشگران خواست در تالاب‌ها و دریاچه‌های استان مرکزی تردد نکنند. سیدحسن حسینی با اشاره به شیوع آنفلوآنزای پرندگان در تالاب میقان گفت: به‌منظور رعایت ایمنی، تردد گردشگران و اعزام تورهای گردشگری به این منطقه ممنوع شد. وی به مردم و گردشگران توصیه کرد: از تردد در سایر تالاب‌ها، دریاچه سدها و آبگیرهای استان هم خودداری کنند.

گردشگران ورودی از مرزهای هوایی استثنا شدند

معاون گردشگری از اصلاح مصوبه محدودیت سفر به ایران خبر داد و گفت: ورود گردشگران خارجی از مرزهای هوایی به استثنای ۱۲کشور یعنی هشت کشور آفریقایی و چهار کشور انگلیس، فرانسه، نروژ و دانمارک مجاز است. علی‌اصغر شالبافیان افزود: ورود اتباع خارجی از مرزهای زمینی، هوایی و دریایی از ۴دی۱۴۰۰ به مدت ۱۵روز صرفا برای گروه‌های خاصی مجاز شمرده شده بود که این مصوبه اصلاح شد و براساس مصوبه جدید ستاد ملی مقابله با کرونا این ممنوعیت ۱۵روزه شامل گردشگران از مرزهایی هوایی نمی‌شود.

تکمیلی

ساختمان آب‌انبار

یک آب‌انبار که به‌صورت معمول و با توجه به آب‌وهوای هر منطقه با استفاده از مواد و مصالحی چون سنگ، آجر، شفته آهک و ساروج ساخته می‌شد از نظر ساختمانی از پنج‌بخش عمده تشکیل می‌شود.

مخزن یا خزینه: محل انبارکردن آب و اصلی‌ترین عنصر آب‌انبار که انواع مختلفی داشت و از نظر شکل و نحوه استفاده به‌صورت شهری، روستایی و صحرایی تقسیم می‌شد. این بخش از آب‌انبار برای کاهش فشار بر بدنه به‌طور کامل داخل زمین قرار می‌گرفت.

پاشیر: محل قرارگرفتن شیر بزرگ برنجی متصل به مخزن آب‌انبار که به‌صورت یک‌نیمه ۸گوش یا ۴گوش مربع است. سکوهایی برای نشستن در دو سمت پاشیر و حفره‌هایی برای انتقال آب‌ها به کانال‌های زیرزمینی همراه هواکشی در سقف برای تبادل‌هوا در اطراف آن وجود داشت.

سردر: این بخش از بنا نقش راهنمای ورود به آب‌انبار و راه‌پله عمیق آن را بر عهده داشت. قاب با جرز عمودی، سکو در دوطرف، کاربندی، کاشیکاری، کتیبه کوچک سنگی که نشانه سازنده و واقف آب‌انبار بود از اجزای این بخش بودند.

بادگیر یا خیشخان: هدایت باد مناسب به فضای داخل آب‌انبار و گردش هوا برای خنکی فضای داخلی مجموعه وظیفه بادگیر بود. جهت قفسه بادگیر در هر منطقه متناسب با جهت باد مطبوع در آن منطقه بود و تعداد بادگیرهای آب‌انبارها متفاوت بوده و از ۱ تا ۷ عدد گزارش شده است.

پلکان: این بخش رابط سردر با مخزن مجموعه بود. تعداد پله‌های با توجه به عمق مخزن آب‌انبار که کف آن از پاشیر پایین‌تر بود تعیین می‌شد و گاهی به ۷۰تا۸۰ پله هم می‌رسید. در برخی از آب‌انبارها که مورداستفاده ادیان مختلف بود چند راه‌پله وجود داشت.

پرونده ویژه

حاجی‌خان بزرگ‌ترین مخزن آب تاریخی بیرجند است که باوجود تغییر کاربری همچنان آماده بازدید گردشگران است

عکس‌ها: جام جم

گزارشی از سرمایه میراثی آب‌انبارها و به‌ویژه آب‌انبار حاجی‌خان در خراسان جنوبی

گنج آبی کویر

رضا سلیمان نوری

ایران

کمبود بارش در بخش بزرگی از ایران زمین که در اقلیم خشک و نیمه‌خشک قرار دارد باعث نوآوری‌های خاصی در معماری شده؛ نوآوری‌هایی که تلاشی از سوی ایرانی اهل فکر برای حفظ و ذخیره اندک آبی است که در اختیار دارد. حفر ده‌ها کیلومتر قنات برای استفاده از آب‌های زیرزمینی، ساخت بندهای کوچک و بزرگ برای انباشت آب‌های جاری و سرانجام ایجاد آب‌انبارهای متعدد به‌عنوان سازه ذخیره‌کننده بارش‌های زمستانی به‌منظور مصرف بهینه در فصل‌های گرم سال برجسته‌ترین این نوآوری‌ها هستند. از بین این سه سازه آنچه بیشتر نماد بیرونی دارد و در مردم با اجزای آن آشنایی کامل دارند، آب‌انبار است. آب‌انبارها در بافت شهرهای حاشیه کویر، مرکز بسیاری از آبادی‌ها و شهرک‌ها و محله‌ها بودند. شیوه معماری آب‌انبارها دارای اعتبار خاصی است چراکه سازندگان این واحدها با دقت و نکته‌سنجی بسیار، به مسائل عمده‌ای چون میزان فشار آب بر کف، اندود داخل بنا، تهویه، تصفیه و جلوگیری از آلودگی آب، توجه کامل داشته‌اند. هنر تزئین نمای خارجی این آب‌انبارها به خصوص سردر ورودی آنها و در برخی از موارد، انتخاب اشعار جالبی برای کتیبه بالای سردر، همگی نشان‌دهنده این است که این بناها با بسیاری از ویژگی‌ها و روحیات ساکنان پیرامون خود ارتباط نزدیک و مستحکمی داشته‌اند. آب‌انبارهای خراسان جنوبی مصداق روشنی از این مخازن آب قدیمی هستند.

با این که آب انبار حاجی خان اکنون تغییر کاربری داده اما افرادی که تمایل به بازدید از این اثر تاریخی را دارند در ساعات اداری به پایگاه بافت تاریخی شهر بیرجند واقع در پستخانه قدیم مراجعه کنند تا با هماهنگی امکان بازدید فراهم شود

بیرجند مرکز خراسان جنوبی با توجه به شرایط اقلیمی که در آن قرار دارد با این‌که نخستین شهر ایران محسوب می‌شود که آب مصرفی در آن لوله‌کشی شد، بازهم میزبان تعداد قابل‌توجهی آب‌انبار کوچک و بزرگ در طول زمان بوده است. نکته قابل‌توجه درباره آب‌انبارهای بیرجند این است که چون آب قنات اصلی بیرجند موسوم به قصبه، شور و غیرقابل شرب بوده مردم خیرخواه این شهر در عصر قاجار و اغلب هنگام حکومت خاندان علم بر این شهر چند آب‌انبار بزرگ در بیرجند بنا کردند که در زمستان و بهار از آب اضافی و شیرین روستاهای کوه باغران پر آب شده و کفاف آب آشامیدنی مردم را در طول سال می‌داد. آب در این آب‌انبارها به دلیل این‌که کاملا در دل خاک ساخته شده بودند در تابستان سرد و گوارا بود.

اکنون حدود ۱۲آب‌انبار شاخص در این شهر وجود دارد که هر کدام داستان خاص خود را دارند؛ البته در بین همه این سازه‌های خاص شهر بیرجند آب‌انبار محسن‌زاده که در بین مردم به حاجی‌خان مشهور است به‌عنوان بزرگ‌ترین سازه آبی درون شهری مرکز خراسان جنوبی حکایتی ویژه خود دارد.

بزرگ‌ترین مخزن آب شهر

آب‌انبار محسن زاده یا حاجی‌خان از سازه های قاجاری بیرجند است که در محله تاریخی سرده این شهر قرار دارد. مخزن این آب‌انبار که بزرگ‌ترین مخزن آب شهر هم هست، یک‌میلیون و ۶۰۰ هزار لیتر آب گنجایش دارد. این فضا آنقدر خاص است که وقتی وارد آن می‌شوید عظمت فضا باعث می‌شود تا چند لحظه سکوت کنید و به فکر فرو روید. داخل این مخزن اشکالی روی دیوار وجود دارد که به گفته مسوول میراث، احتمالا با توجه به این نقشه‌ها قدمت این آب‌انبار به دوره‌های قبل‌تر از قاجاریه می‌رسد. این آب‌انبار مانند دیگر آب‌انبارهای موجود در منطقه دارای فضای ورودی، پلکان، پاشیر و منبع ذخیره آب است. فضای ورودی آب‌انبار به‌صورت ساده و در عین حال دارای طاق با قوس جناغی است بعد از فضای ورودی پلکان‌های آب‌انبار واقع‌شده که در طرفین ابتدای ورودی آن دو سکو تعبیه‌شده است. پوشش سقف در فضای داخلی به‌صورت طاق‌آهنگ احداث‌شده و این پوشش تا انتهای پاشیر نیز به یک فرم ادامه می‌یابد. قسمت پاشیر که آخرین بخش معماری فضای داخلی آب‌انبار محسوب می‌شود به شیوه ضربی پوشش یافته است. منبع ذخیره آب این آب‌انبار به شکل مستطیل به عمق آبگیر ۱۰متری با مصالحی چون آجر و ملات ساروج ساخته‌شده و دارای پوشش سقف گهواره‌ای است که مخزن این آب‌انبار جزو بزرگ‌ترین مخازن آب‌انبار به حساب می‌آید. این بنا در آذر۱۳۷۹ در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است.

آب‌انبار بدون گنبد

کارشناس میراث فرهنگی بیرجند درباره چرایی دوگانگی نام این آب‌انبار می‌گوید: این آب‌انبار در محله دم‌قلعه، ابتدای کوچه خواجه‌ها و کنار خانه مسکونی مرحوم احمد محسن‌زاده قرار دارد که به همین دلیل به آن آب‌انبار محسن‌زاده گفته‌شده ولی بانی واقف آن حاجی‌خان بوده است.

سمیه حسین‌آبادی می‌افزاید: مصالح اصلی به‌کار رفته در این سازه ساروج است و به همین دلیل مخزن بنا در سال‌های طولانی در برابر رطوبت مقاومت‌کرده و فرونریخته است.

وی در توضیح چرایی گنبدی‌نبودن سقف این آب‌انبار برخلاف سایر آب‌انبارها و سایر ویژگی‌های آن می‌گوید: مخزن یک‌میلیون و ۶۰۰هزار لیتر این آب‌انبار برخلاف سایر آب‌انبارهای موجود در کشور که دایره‌ای شکل است؛ مستطیل بوده لذا سقف آن گنبدی ساخته نشده است. داخل این مخزن نقوش مختلف از حیوان و اشیای روی دیوار وجود دارد که زمان تازه‌بودن ساروج نقش بسته و یادگارهایی از سازندگان این آب‌انبار است. سمت‌چپ مخزن سه دریچه است که در گذشته بازبوده تا آب برف و باران از طریق آن به مخزن هدایت شود. دریچه‌ای هم روبه‌روی ورودی مخزن قرار داشت که مخصوص ورود آب قنات بود.

حسین‌آبادی یادآور می‌شود: سازندگان این سازه آبی آنقدر تبحر داشته و به کار خود مطمئن بودند که مخزنی با یک‌میلیون و ۶۰۰هزار لیتر آب را در میان خانه‌های مسکونی آن هم در عمقی زیاد که فقط ۴۲ پله برای راحتی رسیدن به پاشیر آن ایجادشده ساخته‌اند و البته با گذشت بیش از ۱۰۰سال هنوز هیچ نشتی آبی از آن رخ نداده است.

آب‌انبار محبوب گردشگران

یک راهنمای گردشگری هم با اشاره به موقوفه بودن این آب‌انبار به ما می‌گوید: آب‌انبارهای بازسازی‌شده اغلب یک راه‌پله هستند که گردشگر را به عمق زمین هدایت می‌کنند و در منطقه پاشیر، شیر نمادین تعبیه‌شده تا این حس زیبا برای افراد تداعی شود که در گذشته مردم چگونه از پله‌ها پایین رفته، کوزه را آب‌کرده و دوباره از پله‌ها بالا می‌رفتند اما آب‌انبار محسن‌زاده جزو معدود آب‌انبارهایی است که مخزن آن باز و آماده بازدید است، کف آن بازسازی‌شده و گردشگران می‌توانند وارد مخزن آب انبار شده و فضای بسیار بزرگ در عمق ۱۱متری زمین را ببینند.

جلال دهقانی می‌افزاید: گردشگر صرف اطلاعات معماری و تاریخی جذب یک اثر نمی‌شود بلکه وقتی در مخزن آب‌انبار محسن‌زاده قرار می‌گیرد، علاوه بر قصه آبرسانی در شهر بیرجند با فضای بیرجند تاریخی هم آشنا می‌شود و بر توانایی فنی نیاکان خود درود می‌فرستد.

آینده عجیب آب‌انبار

در هر روی در حالی دهقانی، فعال گردشگری بر جایگاه خاص آب‌انبار در منظومه گردشگری بیرجند تاکید دارد که مسوول پایگاه میراث فرهنگی بافت تاریخی شهر بیرجند از آینده‌ای دیگر برای این بزرگ‌ترین سازه آبی درون شهری خراسان جنوبی خبر می‌دهد.

علیرضا نصرآبادی می‌گوید: آب‌انبار محسن‌زاده براساس توافق صورت‌گرفته به هیات ورزش‌های بومی محلی واگذار شده است. وی درعین حال یادآور می‌شود با وجود این افرادی که تمایل به بازدید از این اثر تاریخی دارند در ساعات اداری به پایگاه بافت تاریخی شهر بیرجند واقع در پستخانه قدیم مراجعه کنند تا با هماهنگی امکان بازدید فراهم شود.

به گفته نصرآبادی، عملیات مرمت این آب‌انبار سال۹۶ در دستور کار اداره‌کل میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی خراسان جنوبی قرار گرفت و در این مرمت، مخزن آب انبار کشف و بازسازی شد که مجموع هزینه‌های مرمتی در این اثر تاریخی ۳۰میلیون تومان است.

محلی برای بازی‌های بومی

رئیس هیات ورزش روستایی و بازی‌های بومی و محلی خراسان جنوبی هم دراین‌خصوص می‌گوید: از دوماه پیش این مکان را از میراث فرهنگی تحویل گرفتیم و طبق قرارداد منعقدشده آب‌انبار به مدت یک‌سال به‌صورت رایگان در اختیار هیات ورزش روستایی و بازی‌های بومی و محلی است.

ابوالفضل داوطلب با اشاره به آغاز برنامه‌های این هیات پس از نوروز می‌افزاید: درحال‌حاضر امکان بازدید با هماهنگی میراث‌فرهنگی وجود دارد و مشکلی برای حضور عموم مردم نداریم. وی می‌گوید: تصمیم داریم جشنواره بازی‌های بومی و محلی را در این مکان برگزاری کنیم تا از این فرصت برای بازدید سایر مکان‌های تاریخی و فرهنگی این بافت با ارزش استفاده شود. رئیس هیات ورزش روستایی خراسان جنوبی می‌گوید: با توجه به فضای مخزن آب‌انبار می‌توانیم بازی‌های مثل هفت‌سنگ و چوب‌کشی را برگزار کنیم.

همه آب‌انبارهایی که داریم

آب‌انبارها را می‌توان براساس شکل و طرز ساختمان مخازن و نوع پوشش آنها، عناصر به‌کار گرفته‌شده برای تهویه و تبرید آب، نوع دسترسی به مخازن و فضاهای ارتباط‌دهنده، نحوه آبرسانی به مخازن و همچنین از نظر تزئینات به‌کار رفته در آنها از یکدیگر متمایز ساخت. از این گذشته آب‌انبارها برحسب خصوصیات منطقه‌ای و سلیقه سازندگان محلی سبک‌های مشخصی دارند که می‌توان آنها را از نظر گونه‌شناسی و سبک‌شناسی نیز بررسی کرد.

آب‌انبارهای خصوصی: آب‌انبارها اغلب در زیر ساختمان یا در زیر سطح حیاط ساخته می‌شدند. مخازن این آب‌انبارها معمولا مکعب یا مکعب مستطیل بوده و سقفی مسطح یا گهواره‌ای دارند. در این نوع آب‌انبارها اگر مخزن در زیر حیاط خانه ساخته شده باشد برداشت آب از آنها با دلو و از راه دریچه‌ای که در سقف یا نزدیک به سقف تعبیه‌شده یا توسط تلمبه‌دستی انجام می‌گیرد اما چنانچه مخزن در زیر قسمت مسکونی ساخته شده باشد، معمولا دسترسی به آب از طریق «پاشیر» صورت می‌پذیرد. پاشیر اتاقکی است کوچک که تقریبا هم‌سطح با کف مخزن آب با شیری برای استفاده از آب و چاله‌ای در زیر شیر برای فاضلاب ساخته شده است. این مخازن دارای یک هواکش یا بادگیر تهویه هوا نیز هستند. گنجایش برخی از این آب‌انبارها برای تأمین آب مصرفی سه یا چهار سال یک خانه کافی است.

آب‌انبارهای عمومی: آب‌انبارهای عمومی در بیشتر مناطق بناهای چشمگیر و بزرگی هستند و سازندگان آنها پادشاهان، حکام، والیان یا مردان نیکوکار محلی بوده‌اند. هزینه ساخت این نوع از آب‌انبارها که نمونه بزرگ‌شده همان آب‌انبارهای خصوصی هستند و حجمی زیادی از آب را در خود جای می‌دهند معمولا از بیت‌المال یا به‌صورت نذر و وقف تامین شده است. نمونه‌هایی از آب‌انبارهای عمومی را می‌توان در شهرها، روستاها، دژها و در میان راه‌های مناطق کویری دید.

آب‌انبارهای شهری: این نوع از آب‌انبارها در مراکز محله شهرها در کنار اماکن مذهبی، آموزشی، رفاهی و تجاری ساخته می‌شدند. نمونه‌های بازمانده این آب‌انبارها نشان می‌دهد که نسبت به انواع دیگر دارای ظرفیت بیشتری بوده و می‌توانستند نیاز محلات پرجمعیت شهری را برای ماه‌ها تأمین کنند. اهمیت حیاتی این بناها برای شهرها موجب می‌شد در انتخاب نوع مصالح و کیفیت ساختمان آنها بسیار دقت شود و افزون بر بخش‌ها و اجزای ضروری، جلوخان‌های بزرگ، سردر و کتیبه و هشتی، پله‌های پهن، بادگیرهای بلند و همچنین تزئینات گوناگون برای آنها طرح و تعبیه شود.

آب‌انبارهای روستایی: این گونه آب‌انبارها با معماری بسیار ساده و مصالح موجود در محل و اغلب بدون تزئینات و پیرایه‌های نمونه‌های مشابه شهری در میدان‌های مرکزی روستاها ساخته می‌شدند. طرح مخازن این آب‌انبارها بیشتر استوانه‌ای بود و بسته به بزرگی و موقعیت جغرافیایی روستا ظرفیت آن کم یا زیاد می‌شده است.

آب‌انبارهای قلعه‌ای: یکی از ساده‌ترین انواع آب‌انبارها نمونه‌های ساخته‌شده از این سازه در قلعه‌ها هستند. این‌گونه آب‌انبارها اغلب به‌صورت حوض‌های سرپوشیده بوده و مخزن به نسبت کوچک و عمیق آنها به شکل چاهی مربع در قسمت مرکزی قلعه ساخته‌شده است. برخی از آنها به نحوی با مجموعه بناهای قلعه ترکیب‌شده که می‌توان آب باران را که روی بام‌ها و صحن قلعه روان می‌شود، جمع‌آوری و داخل انبار ذخیره کرد. آب‌انبار مدور و سنگی لافت در جزیره قشم بهترین نمونه از این نوع آب‌انبار است. آب‌انبارهای داخل کاروانسراها و میان‌راهی را نیز باید نوعی آب‌انبار قلعه‌ای دانست. آب‌انبارهای میان‌راهی اغلب در مسیر جاده‌های کاروان‌رو در کنار کاروانسراها ساخته‌شده و مخازنی استوانه‌ای و پوششی گنبدی دارند که در برخی از آنها اتاق یا کلاه‌فرنگی روی آب‌انبار برای استراحت مسافران و خواندن نماز ساخته شده است.

آب‌انبارهای بیابانی: این نوع از آب‌انبارها در بیابان‌های خشک به‌منظور سیراب‌کردن دام‌ها ساخته شده‌اند. مخازن اینها اغلب چهارگوش ساخته‌شده و دیوارهایشان تا حدود دو متر یا بیشتر از سطح زمین بالاآمده و به‌صورت اتاقکی روی آنها سقف زده شده است.

طراح: بیژن گورانی

جدول شماره ۶۱۰۳

جدول عادی

افقی: ۱) نوعی پارچه نرم و پرزدار- بزرگ‌ترین تالاب مرزی ایران که بخش اعظم آن در خاک عراق است ۲) مستمری- گوشت کبابی- نهر۳) برای بیان تأسف به کار می‌رود- پیشوا- کاخ لویی چهاردهم۴) نوزاد- شیرینی تبریز- دربازکن برقی ساختمان ۵) پایتخت افغانستان- دریچه کنار کاربراتور خودرو۶) فقیر- برجسته و برآمده- یك دور بازی تنیس ۷) مورد پذیرش- در بیان علت به کار می‌رود- پسندیده ۸) مادر آذربایجانی- دقت نظر- سخنان بیمار تبدار۹) آسوده- برادر رستم در شاهنامه- هجوم ۱۰) زمینه- مادر- رمان مشهور شارلوت برونته انگلیسی ۱۱) کتاب ترسایان- افزونی ۱۲) صداها- ویروس سگی- تجملی ۱۳) پیچ و خم‌های واقع در مسیر رودها- فدراسیون جهانی کشتی- پدران ۱۴) کلمه استثناء- به دار آویختن- جانوری دوزیست شبیه مارمولك ۱۵) شاعر قرن دهم و سراینده منظومه ناظر و منظور- پاك کردن آلودگی‌های فکری و اخلاقی.

عمودی: ۱) جلوگیری کردن- بهتان- ضمیر سوم ۲) اشعه فرابنفش- دارای اسم مشترك- نیکوکار ۳) سازی کوبه‌ای- سمت چپ- ولگردان ۴) ردیف- صمیمی- اندوهگین ۵) بیماری آب آلوده- گندمگون- پرهیز کردن ۶) رستنگاه- سبز تیره- درخواست از خدا ۷) پیشتاز لشکر- بچه بز- ساز پوستی ۸) یار عذرا- عید دهم ذی‌الحجه- کرانه‌های آسمان ۹) خاك سرخ- تصویری که روی پرده نمایش داده شود- نوعی گردنبند زنانه ۱۰) جامه صاف‌کن- امانتدار- فراوان ۱۱) چهارمین پادشاه کیانی- از پیامبران الهی که در سن کودکی به مقام نبوت رسید- از افعال ربطی ۱۲) فهرست- کاشف قانون وراثت- ترش و شیرین ۱۳) نکته‌سنجی- نامی دخترانه- کلیسای قدیمی اصفهان ۱۴) نوعی اسباب بازی- ظلمت- ورزشی هفت نفره ۱۵) بالا آمدن آب دریا- گلی زیبا- دوش می‌آمد و... برافروخته بود.

جدول ویژه

افقی: ۱) محصل هنرستان- کتابی طنز نوشته صادق هدایت ۲) ضمیر جمع- طرز عمل- گوسفند ماده ۳) به رخ کشیدن نیکویی- افسون- قرمز تیره ۴) گناه- نام اروپایی ساز چنگ- نام مادر امام هادی(ع) ۵) از پوشاك بانوان- مأمور تقسیم آب در مزارع ۶) دستگاه تبدیل‌کننده فرکانس‌های ماهواره‌ای- رمان محمود دولت‌آبادی- یازده ۷) روحانی یهودی- نوعی پارچه از الیاف گیاهی- اقبال ۸) محکم و پابرجا- خانواده‌ای بزرگ از گیاهان تك‌لپه‌ای- نوزاد ۹) محبوب‌ترین فلز برای مجسمه‌سازی- خوشگذران- دستوری ۱۰) تکرار حرفی- از چهره‌های سینمای کمدی جهان- مختص بودن چیزی به کسی ۱۱) غیرقابل انکار- خاك ۱۲) گرد براق نقاشی- غلاف شمشیر- خوراکی شیرین از جوانه گندم و آرد ۱۳) دیروقت شب- نقطه شروع- نفرین ۱۴) چند رأی- ادویه معطر- یخ‌زده ۱۵) کارگردان فیلم بیل را بکش- اهل روستا.

عمودی: ۱) جانوری پستاندار از خانواده موش- رمان مشهور دافنه دو موریه- گوشت آذری ۲) نوزاد- پیوسته- ماری بسیار سمی ۳) اهل رشت- نوعی پارچه براق- خیابان مشجر ۴) مکان- تحفه- کافر و بی‌دین ۵) گنجشك- پاندول- نوعی بیماری کبدی ۶) شغال در گویش عرب- فریاد بلند- سازمان تجارت جهانی ۷) زگیل- تلاش و دسترنج- ساز استاد حسن کسایی ۸) آمرزنده گناهان- پنهان کردن- سوگند ۹) پوستین- جدا کردن ناخالصی‌ها از نفت- انگشت‌نما ۱۰) مرغ همسایه!- بصیر- به رنگ خاکستر ۱۱) موعد پرداخت بدهی- رمان مشهور امیل زولا- حد نهایی ۱۲) عمل شمردن- زندان- آخرین یك‌رقمی ۱۳) هم شغل- مبتلا به بیماری پیسی- پناهگاه ۱۴) رسم و سنت- پیامبران- کفر... از کفت بیرون کند ۱۵) کاکل اسب- مترسك- گوشه‌ای در دستگاه همایون.

حل جدول عادی شماره ۶۱۰۲

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	م	ت	م	ر	د	■	ا	ب	ه	ت	■	ط	ب	ا	خ
۲	ر	ق	ت	■	ب	ا	ز	ی	ا	خ	ر	ب	ا	ن	و
۳	ا	ل	ع	ا	ل	م	■	ت	ر	س	و	■	ن	م	د
۴	س	ا	د	س	■	ر	ج	ا	ل	■	ا	و	د	ی	پ
۵	ل	■	د	ل	ر	ب	ا	■	م	ق	ر	ر	■	■	ر
۶	ه	د	■	ا	و	ر	ن	د	■	ر	و	ز	ا	م	د
۷	■	ل	ا	و	ی	■	م	ه	س	ا	■	ش	و	ر	ا
۸	ا	پ	ل	■	ا	ل	ا	ک	ل	ن	ک	■	ر	ج	ز
۹	ب	ا	ف	ت	■	و	ز	ر	ا	■	ی	ا	ه	و	■
۱۰	د	ک	ت	ر	ی	ن	■	د	م	س	ا	ز	■	خ	م
۱۱	ر	■	■	س	و	د	ن	■	ا	ر	ه	ا	ش	■	ی
۱۲	م	ص	ب	ا	ح	■	ت	ش	ن	ه	■	ر	ا	چ	ا
۱۳	ا	ب	ر	■	ن	س	ب	ی	■	م	ی	ه	م	ا	ن
۱۴	ن	ا	خ	د	ا	خ	و	ر	ش	ی	د	■	ب	ن	چ
۱۵	ی	ح	ی	ی	■	ن	ک	ه	ت	■	ک	ش	و	ی	ی

حل جدول ویژه شماره ۶۱۰۲

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	ا	م	س	ا	ک	■	ر	ی	م	ل	■	س	ه	ن	د
۲	ن	ی	ر	■	ر	ا	ب	ت	ر	■	و	م	ت	ا	ه
۳	س	ن	ا	ب	ا	د	■	م	ق	ا	م	■	ش	ی	ن
۴	ج	و	د	و	■	ی	ب	ا	ب	■	ر	م	ل	ا	ا
۵	ا	■	ق	ر	ب	ا	ن	■	ل	و	ل	ا	■	■	ژ
۶	م	ک	■	ک	ل	ن	ا	ر	■	ک	ی	ق	ب	ا	د
۷	■	ا	ب	ر	و	■	ف	ا	ض	ل	■	م	ح	ش	ر
۸	ا	ش	ل	■	چ	ا	ل	د	ر	ا	ن	■	ر	ه	ی
۹	پ	ت	و	س	■	ر	ک	ا	ب	■	ا	س	ی	ا	■
۱۰	ا	ن	ر	م	ا	ل	■	ر	ش	ی	د	ا	■	د	ن
۱۱	ر	■	■	■	ا	و	ن	س	■	س	ا	ر	و	ج	ا
۱۲	ت	و	ا	ت	ر	■	ت	و	ت	■	ک	ا	ی	س	ر
۱۳	ا	ن	ک	■	س	ر	م	ه	■	ن	ا	ز	ن	ی	ن
۱۴	ی	و	س	ت	ی	ن	گ	ا	ر	د	ر	■	ا	ر	ج
۱۵	د	س	ت	ک	■	د	ر	ب	ی	■	ت	ک	ن	ی	ک